

MEMENTÓ

Jobb világot javasolni

Görgey Gábor 90 éves

A Magyar PEN Club jó hangulatú estjén köszöntötték a kilencvenéves Görgey Gábort. A „nagy történelem” éppúgy része életművének, mint a mindennapi életünk bosszantó apróságaira figyelő, érzékeny írói toll alkotásai. Az író részvételével zajló esten próza, zene, videóbejátszás és beszélgetés is meggyőzte a hallgatókat: Görgey Gábor nem öregszik.

Kilencven évet megélni történelem. Különösen igaz ez olyan ember esetében, akinek felmenői is maga a történelem. **Görgey Gábor** író, aki 1994-től volt a Magyar Pen Club alelnöke, majd 2001-től elnöke, a híres Görgey-család leszármazottja. Talán sokan nem tudják, de eredetileg ő maga is Arthur, ám íróként a másik keresztnévén lett ismert. A Magyar PEN Club most a 90. születésnapján köszöntötte egykori elnökét. A közönséget és az ünnepeltet elsőként **Turczy István**, a PEN Club főtíkára és az est műsorvezetője üdvözölte. **Szócs Géza** külföldi távollétében **Benyhe István** olvasta fel a jelenlegi elnök köszöntő sorait.

Sok jó verset, remek drámát, egy kiváló regényt köszönhetünk Görgey Gábornak, csak egyetlen adósság kérhető rajta számon – fogalmazott levélköszöntésében Szócs Géza –, a Kaporczaiak és a Görgeyek nemzedékének sorsát feldolgozó regény, akik a szabadság és a függetlenség eszméit szolgálták példátlan odaadással. Ezek a fiatal, 48-as ifjak rendkívüli mértékben járultak hozzá ahhoz az értékconfigurációhoz, amelyet hazának szokás nevezni. Kevés család büszkélkedhet ennyi kiváló felmenővel, de ha van is még, biztosan nincs ilyen leszármazottjuk, mint a mi kiváló írónk. A Magyar PEN Club nagyjából egyidős Görgey Gáborral – jegyezte meg soraiban tréfásan Szócs Géza –, így hát

kortársunknak kívánunk jó munkát, jó kedvet, jó bort. Az ifjabbik Artúrnak most megvan minden esélye, hogy túlteljesítse a náluk szokásos életkorminimumot, s ha netán úgy döntene, Klagenfurtba menne kutatni, a Pen jó szívvel ellátja a fiatal szerzők kutatói ösztöndíjával – zárta tréfásan üzenetét Szöcs Géza.

Sumonyi Zoltán azzal kezdte születésnapj beszédét: ritka, amikor a Pen tiszteletbeli elnöke köszöntheti a tiszteletbeli elnököt. Sumonyi Zoltán „A vincellért megvenni” címmel olvasta fel azt a kedves történetet, amelyet ő maga a hetvenes években Harsányi Károlytól, a szigligeti alkotóház akkori vezetőjétől hallott. A történet főhőse a Görgeyek balatoni házának és szőlőjének vincellére, aki egykor a ház gazdájának, az írónak felvetette, hogy a televízióban fél füllel hallotta, miszerint az úr szülei árulnak valami földet, s ő azt a feleségével megvenné. Mint kiderült, a televízióban Németh László *Az áruló* című darabjáról volt szó, amely Görgey Artúrról szól. Görgey Gábor erre állítólag ezt válaszolta: „Nem eladó. Sose volt eladó. Nincs is már meg, csak az egyharmada.” Sumonyi Zoltán történetének csattanója, hogy egyszer, amikor a rádióba meghívta egy műsorába Görgey Gábort, ő mindenben cáfolta ezt az anekdotát, de felhatalmazta barátját, hogy nyugodtan mesélje bárhol. Ez is egy ilyen alkalom most – fűzte hozzá Sumonyi.

A beszédek után *Sasvári Sándor* Jászai-díjas színész és énekes *A fejedelem* című musicalből adott elő részleteket; az előadásba bekapcsolódott Iván Ildikó operaénekes, Görgey Gábor felesége is. A zene után ismét próza következett: **Iván Ildikó** *A diva bosszúja* című Görgey-novellát olvasta fel. Ebben a szövegben végig csillog az íróra oly jellemző fanyar derű, szarkasztikus humor: a színművésznőket igen magas lóról értékelő színikritikust végül csak behálózza az egyik művésznő, aki – mit ad isten – végül még az oltár elé is vezeti a vitriolos tollú kritikust. Szegény flótás a nagy színházi nyüzsgésben, csillogásban, ahová a felesége magával rángatja, csupán elszunyókálni képes egy félreeső pamlagon, „mint egy tetszhalott”.

Már a felolvasott novellából is kitűnt Görgey remek jelenetalakító és poentírozó tehetsége, s ez még inkább érvényes színda-

rabjaira. Két részletet is megnézhattünk a kivetítőn a *Komám-asszony, hol a stukker* című satirikus vígjátékból: egy szegedi előadásból, amelyet maga az író rendezett, illetve egy Los Angeles-i adaptációból. Mint Iván Ildikó felvezette, jól összehasonlítható a két részletből, milyen más a kétféle előadásban a humorral megformált „műparaszt” alakja.

A bejátszások után Turczi István a mikrofonhoz lépve elmondta: újraolvasta mostanában Görgy Gábor műveit, és ez az élmény inspirálta arra, hogy összeállítson egy intarziát jelentős drámái, regényei, újságcikkei egyes szövegrészeleiből. Turczi István montázsa az est egyik fénypontja volt: az egymásba kapcsolott, összeszőtt mondatokból, részletekből valóban kirajzolódott Görgy írói oeuvre-jének íve, legfontosabb gondolatai, az emberről, a művészetről és művészekről, a társadalom működéséről vallott nézetei, amelyeket még ha újságcikk formájában fogalmaz is meg, akkor is a legigényesebb szépírói eszközökkel teszi. „Elvadultunk. Úgy bánunk egymással, mintha potenciális ellenségek lennénk” – kezdődött a montázs, majd áttúnt lassan a „Megőrülök ettől a tükörtlől...” monológiájába, amely az én és a másik ember vagy a másik én kettősségével játszik. Aztán az „Engem meg akarnak ölni” kezdetű vallomás, amely a színingazgatóknak küldött fricska, akik mindig mást várnak az írótól, mint amit az kínál nekik. „Szét kellene Európa fölött teríteni végre ezt a homályt...” – szóltak a hazájáért és Európáért aggódó író gondolatai, és így tovább, sorról sorra avatódtunk be a Turczi István összeállította prózavers révén a Görgy-univerzumba.

„Jobb, mint az eredeti! – jegyezte meg tréfásan az ünnevelt a mű végén. – Nem akarsz helyettem írni?” Mint kiderült, Turczi István szövege nem is áll olyan távol attól a kiadásra váró Görgy-műtől, amely a *Ceterum censeo* címmel látja meg hamarosan a napvilágot, és – mint Sumonyi Zoltán átvette a szót – „egyfajta breviárium lesz Artúr írásaiból”. Ebben szinte minden műfaj olvasható lesz majd az írótól, egyedül a drámáiból nem került bele részlet. De vajon miért döntött így? – fordult Görgyhez Sumonyi Zoltán. Az író válasza: minden műfaj közül a dráma a

legfeszesebb, ezért nem akart kiragadni részletet egyikből sem. Ha egy drámában csak egyetlen mondat nincs a helyén, már borul az üzenete, a struktúrája. A kötet címe – tette hozzá az író – nagyon szabad fordításban olyasmire utal: mindig mondtam a magamét.

Sumonyi Zoltán megjegyezte: az összeállításban a tárcák dominálnak, és érdekes, hogy még a nyolcvanas években a napilapokban publikált írások is olyanok, mintha frissen születtek volna. Görgey Gábor elmondta: a hetvenes évek végén kezdte a tárcáírást. Ezzel a műfajjal az az ember titkos vágya, hogy teremtsen vagy javasoljon egy kicsit jobb világot. Csakhogy az ország azóta nagyjából ugyanaz, a lakosság is ugyanaz, és a hülyeség is ugyanaz – jegyezte meg mosolyogva az író. Ezért érezhetjük úgy, hogy ma éppoly aktuálisak ezek az írások. Ahogy a nagy tankhajók igen nehezen és lassan fordulnak meg, úgy egy társadalom is nagyon lassan változik. A rendszerváltáskori nagy tévedésünk, folytatta az író, hogy a demokrácia és a szabadság egyszerre majd az ölünkbe pottyán. De ez nem így van: a demokráciát, a másik megértését, a toleranciát és minden egyebet tanulni kell. Olyan ez, mint az aforizma az angol gyepről: attól olyan szép, hogy háromszáz éve művelik. „De remélem, hogy a nagy tankhajó szépen, lassan befordul az európai kikötőbe, ahol végül is kiköt” – zárta szavait az író.

Búcsúzóul Iván Ildikó és Görgey Gábor prózai kettősét hallgathattuk meg. Görgey előjáróban annyit mondott: jó tíz éve nem tud olvasni súlyos szembetegsége miatt, nagyon hiányolja viszont, hogy előadhasson, amit egész életében imádott. Megalkották hát feleségével az ő közös műfajukat: Ildikó előolvassa a szöveget, Görgey Gábor pedig utánamondja. Így hallgathattuk meg a *Valami nagy-nagy nyugalom van* című Görgey-verset, amely ettől a visszhangos-kánonos előadásmódtól még inkább megérintette a befogadót.

Valami nagy-nagy nyugalom van
A dolgok mélyén az atomban,

*Amikor megnyugszik a magma,
S puhán egy sajgás száll az agyra,
Mikor a föld barnán dorombol,
S fehér lányarc néz ki a lombból,
A rohanó erdők megállnak,
Fülevén neszeit a nyárnak,
Szőlők seregély-szárnyra kelnek,
Arkangyalok mandulát vernek,
A sejt sejtésekben talál írt,
Reményeidbe állig állít,
A daganatok is nyugosznak,
Kis pihenőt adván a rossznak,
Valami nagy-nagy nyugalom van
A dolgok mélyén az atomban.*

Görgey Gábor azzal búcsúzott a közönségtől: „90 fölött már érez az ember valami sejtést a sejtjeiben. Úgy akarok élni a továbbiakban, mintha örökké élnék.”

Laik Eszter